

Sampo Määttä
KIVIRINTA

DOCENDO

Sampo Määttä

Kivirinta

DOCENDO

Ensimmäinen painos

Copyright © Sampo Määttä ja Docendo 2026

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kansi: Risto Määttä

Taitto: Noora Ohvo

ISBN 978-952-850-855-7

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@docendo.fi

Teoksen osien alussa käytetyt runosäkeet ovat Aleksis Kiven romaanista Seitsemän veljestä (1870, "Timon laulu")

Punatukkaiselle tyttölle, sanat Lauri Jauhianen (1952)

Oravasatu, sanat Hilja Haahti

Sting: Fields of Gold, sanat Gordon Sumner (1993)

Abenaki-kansan tarina kuultu Kaisa Pulakan radio-ohjelmasta: Salatut Eläimet: Jakso 7: "Montako tuoppia saa yhdellä mytologisella oravannahalla."

*Makeasti oravainen
makaa sammalhuoneessansa;
sinnepä ei hallin hammas
eikä metsämiehen ansa
ehtineet milloinkaan.*

RUUHI

keinahtelee kevyessä aallokossa. Sen karkeasti veistetty keula halkoo vettä. Merivesi ja hiekka on kuluttanut sen pinnaltaan sileäksi. Muutamat syvemmät uurteet sen pohjassa ja sivuilla muistuttavat rantautumisista. Ruuhi lähenee rantaa, jossa puut ovat aikaa sitten pudottaneet lehtensä. Lehdet lojuvat rannalla. Ne kelluvat vedessä punaisina, keltaisina ja oransseina, elotomina ruskanlastuina, jotka odottavat aaltoa. Rannan puut seisovat alastomina häpeillen, ikään kuin eivät enää tahtoisi katseita osakseen. Niiden hiljainen liikahtelu enteilee tuulen nousemista, mistä tyyni pinta ei vielä tiedä mitään.

Ruuhi liukuu verkkaisesti kohti rantaa. Sen perässä istuu mies. Hänen tummat ja takkuiset hiuksensa ulottuvat olkapäille ja sekoittuvat turkiskarvoihin, jotka peittävät hänen harteitaan. Parkittu nahka liukuu vasten hylkeenpyytäjän ihoa. Hän kurottaa melan viimeiseen vetoon ja antaa ruuhen lipua kohti rantaa. Mela kirpoaa kädestä ja kolahtaa ruuhen pohjalle. Mies nousee laidan yli rantaveteen ja kahlaa. Vesi puristaa kolkosti hänen pohkeitaan. Kylmyys on hänen ystävänsä. Hän muistaa, miksi on tullut saareen.

Sem. Sillä nimellä hänen äitinsä ja heimo kutsuivat lastaan. Pohjolan tuulen kauttaaltaan huuhtoma lapsi. Hyisessä vedessä pesty ja hylkeennahkaan kääritty. Opittuaan kävelemään hän oli heti yrittänyt kompuroida isänsä polulle, vaikka hädin

tuskin oli irrottanut otteensa äitinsä rinnasta. Kyllä hänkin ker-
ran keihäin ja jousin ryntäisi jahtaamaan suuria saaliita. Sillä
siinä oli pyytäjän elämä ja tarkoitus. Tehdä sitä, mitä parhai-
ten osaisi. Tuoda mukanaan suurta riistaa, voimaa ja vahvuutta
koko heimonsa hyväksi.

Merivesi ja hiekka tulvivat kuolleen nahan saumoista ja jää-
vät hankautumaan jalkapohjiin. Hän riuhtoo ruuhta pidem-
mälle. Saaren ranta on hiljainen, ja sitä voisi luulla autioksi, jos
ei tietäisi Sepän saareksi. Syksy on jo pitkällä, ja hylkeenpyynti-
kausi alkaa. Hän odottaa jäätä. Viileä tuulahdus mereltä saa
hänet taas muistoihin, jotka hän on halunnut unohtaa.

Tällaisena aamuna isä oli lähtenyt viimeiselle matkalleen.
Silloin odotettiin pyyntikauden alkua. Rannikon alue ja joen
suisto oli ollut heimon kotina jo pitkään. Joskus vihreiden leh-
tien aikaan saatiin kuivan maan pyyntikuopista peuroja. Nii-
tä saattoi tulla kerralla monta, kun koko lauma saatiin ajettua
ansoihin. Sellaiset ajat Sem yrittää vielä mielestään tavoittaa,
mutta nykyinen niukkuus ja epäonni tuntuvat nousevan aina
vain sitkeämmin pinnalle. Hän muistaa isänsä.

Isä oli lähtenyt tiedustelemaan, minkä tuulen suuntaan
pyynti tehtäisiin. Toivottiin, että hylkeitä olisi taas kuten aiem-
pina vuosina.

Paluuta oli odotettu tavallista pidempään. Se oli saanut hei-
molaiset levottomiksi. Useimpien mieliin oli jo hiipinyt aavis-
tus, jota ei haluttu ajatella. Monet toivoivat edelleen, että paluun
äänet vielä kaikuisivat meren selältä. He toivoivat, että siellä missä
taivas ja meri kohtaavat, jonakin iltana erottuisi liikettä. Vanhim-
mat heimolaiset, he jotka olivat eläneet jo pitkään, käänsivät kat-
seensa vaitonaisina pois taivaan rajasta.

Sinä aamuna yöpakkanen oli jähmettänyt lätäköt riitteeseen,
ja aurinko oli matalalla koleanvaloinen. Kaikki oli ollut puh-
dasta ja hiljaista. Sitten meren selällä oli nähty tyhjänä kelluva
ruuhi, ja miehet olivat sännänneet rantaan.

Huudot olivat rikkoneet syysaamun hiljaisuuden.

Vaikka Sem oli nuori, miltei lapsi, hän oli muiden estelyistä ja huudoista huolimatta juossut empimättä mereen. Edes nopeimmat heimolaiset eivät olleet saaneet häntä kiinni. Hän oli uinut vihaisin vedoin aikomuksenaan hakea ruuhi rantaan. Ehkä hän oli ajatellut isän olevan siellä.

Meri oli ottaa hänetkin. Sen kylmyys oli äkisti alkanut kangistaa hänen raajojaan. Aallokkoa ei juuri ollut, mutta kasvoille pärskivä vesi oli sumentanut hänen silmänsä. Ruuhun sisään oli tulvinut vettä, kun se oli keinunut hiljaa aallokossa. Vaivoin ja viimeisillä voimillaan hän oli kivunnut sen kyytiin ja lopulta voimattomana lyhythystynyt.

Hän oli maannut pohjalla ja kaiketi ollut hetken tajuton, eikä hän tiennyt, oliko uupuminen johtunut ruumiillisesta voimien ponnistuksesta vai siitä, että hän oli muuten hyväksynyt kohtalonsa. Hänen kyyneleensä olivat sekoittuneet ruuhun hiiltyneellä pohjalla meriveteen.

Sinä päivänä merelle katosi poika ja rantaan oli palannut hiljainen mies, jonka hartioille oli laskeutunut vastuullinen tehtävä. Sem oli tuntenut surun sydämessään. Illalla pohjolan rannalla olivat loistaneet kymmenet saattovalkeat ja hiljainen laulu oli sekoittunut tuuleen. Heimon suuri saalistaja oli viety ikuisen meren yli jumalten rannalle, ja hänen paikkansa oli uudelleen täytetty.

Hän nojaa hetken isänsä ruuhun laitaan. Ihokarvoja nostattava tuuli vie hänen muistonsa, kun hän kääntää katseensa siihen kohtaan metsän reunaa, josta polku lähtee. Pian hän saisi osansa lämmöstä, puhdistuisi ja saisi voimaa tulevaan. Hän tuntisi, miten pisarat nousisivat helminä iholle. Hän saisi tietää kaiken, ja se tuntui hänestä yhtä aikaa pelottavalta ja vapauttavalta.

VANHA KUUSIMETSÄ

Teerenkankaan esikaupunkialueen laitamilla humisi, kun kevät-aurinko sulatti talven viimeisiä lumennuokkosia. Ilma enteili jo kesän lämpöä. Auringonsäteet saivat puiden oksat ja rakennusten seinät kimaltamaan. Ne heijastuivat vesipisaroissa, joita harvakseltaan putoili vesikourujen reunoilta.

Metsässä linnut rakensivat pesiään. Niillä ei ollut hätää, ja kuin lauluissa ne ottivat päivän kerrallaan. Ne pyrähtelivät ja kääntelivät päitään valppaana. Siiveniskut, kuin salamat, singahtelivat oksalta toiselle. Kynnet tarrasivat oksan pintaan. Nopeimmat keräsivät jo pesäaineksiaan, miniatyyririsuja ja naavan haituvaa.

Pesätarpeita oli metsässä runsaasti. Vanhojen kuusien oksilla niitä roikkui paksuina tuppaina. Rinteinen maasto oli vaikeakulkuista, mutta metsän elämää se ei hidastanut. Ikiaikaisen luonnon muovaamia moreeniharjanteita oli alueella useampia. Asuinaluetta reunustivat metsät ja kortteleiden väleihin jätetyt puistokaistaleet. Ne olivat mäntyvaltaisia. Maasto oli kumpuilevaa, ja paikoittain siellä kasvoi myös tiheää kuusikkoa.

Toistensa seuraan nousseet kuuset olivat jo nostaneet hartiansa tykyn painosta. Ne nostivat oksistojaan uudelle keväälle ja tarjosivat hyvän suojan niin pikkuvipeltäjille kuin isommille oraville, jotka riehakkaina pylyilivät puiden oksilla. Nekin tunsivat jo lupauksen lämmöstä. Tarkalla silmällä saattoi metsästä löytää puhtaaksi jykerrettyjä käpyjä. Aurinkoisimmilla paikoilla maa alkoi hiljalleen tuoksua elämältä.

Hanki upotti paikoitellen vielä puoleen sääreen, ja päivä oli niin lämmin, ettei edes keveämmän kannattanut toivoa hangen kantavan. Metsässä kulki mies. Hän raahasi alumiinitikkaita. Hänen kätensä punottivat, ja kylmä metalli kirvelsi niitä. Tällaiset päivät peräjälkeen hyvästelevät talven nopeasti, hän ajatteli.

Tikkaat oli suunniteltu siirrettäviksi, ja ne pysyivät tiukassa nipussa. Silti upottavassa hangessa ja tiheässä kasvustossa ne olisivat voineet olla kokemattomalle tuskaisat kantaa, mutta harjaantunut ja työlle tuttu silmä löytäisi metsästä reitin, jolla ne eivät takertuisi jokaiseen näreeseen. Ne olivat kätevät, jos meinasi kuuseen kurkottaa. Niillä ylsi viiteen metriin helposti.

Äkkiä mies pysähtyi. Hän jähmetti itsensä kesken liikkeen, aivan kuin olisi tapahtunut jotain suurta. Hän varoi kolauttamasta tikkaita. Hän näytti naulinneen katseensa varastorakennuksen kulmalle. Mies laskeutui alas polvensa varaan. Tikkaat laskeutuivat hangelle äänettä. Hän keräsi varovaisin liikkein rakeista lunta niin paljon, että sai puristeltua siitä pienen pallon. Hän nousi ylös ja vei koukistetun kätensä hitaasti sivulle, astui nopean askeleen ja linkosi pallon kohti autokatosta. Kuului kumea läsähdys, kun lumi sinkoutui seinästä tasaisesti ympäriinsä. Mies näki säikähtäneen oravan luikkivan rakennuksen luota metsän suojiin.

Matias Kivirinta nosti tikkaat taas olalleen ja tunsu salaisesti onnistuneensa. Hän toivoi karkottaneensa pörröhännän lopullisesti kotipihaltaan. Hän katseli ympärilleen, antoi katseensa kiertää metsää, johon tontin takalaita rajautui. Kesällä pihan nurmi ja metsän aluskasvillisuus, varvut ja sammaleet tuntuivat elävän sovussa. Kasvit eivät juuri pyrkineet toistensa puolille. Toisinaan saattoi muutamia käpyjä jäädä ruohonleikkurin lapojen ruhjomiksi, kun hän leikkasi nurmea aivan pihan laidassa. Näin kevättalvella raja oli häilyvämpi. Sen oikeastaan tunnisti vain puista, jotka seisoivat rintamana hoidetun pihan ja villin luonnon välissä.

Vähän etäämmällä, siellä suunnalla, minne orava oli loikkinut, Matias huomasi jotain. Kuusen havujen lomasta pilkotti itsepintaista oranssia hohdetta. Hänen silmäänsä se näytti sykkivän. Aurinko paistoi ja taivaalla oli muutamia pilviä. Hän ajatteli tuulen vain heiluttavan havuja. Hohde oli silti voimakas. Auringonsäteet siinä vain taittuvat jäästä, joka sulaa kuusen oksalta, hän ajatteli ja yritti tarkentaa katsettaan vielä hetken. Hän lähti taas liikkeelle, nosti pihalle unohtuneet kintaansa ja käveli pihan poikki. Hän alkoi katsella maastoa taas tarkoituksensa mukaan, ja hän kertaili ilmansuuntia. Hän pohdiskeli, mistä aamuaurinko ensimmäisenä siristää, mistä paahtaa keskipäivä ja minne illan kajo lopulta lankeaa. Hän ihaili ympärillään joka suuntaan kurottavia havuja. Tuudittautuessaan havujen vihreyteen hän samalla terästäytyi tehtävänsä. Hän unohti metsän ja alkoi tutkiskella yksittäisiä puita. Runkoja, jotka olisivat kyllin jämäköitä tikkailla nousemista varten. Hänen katseensa haki sopivaa oksanhankaa, johon voisi ripustaa linnunpöntön. Kuusia ja mäntyjä näkyi, pari havupuiden joukkoon eksynyttä koivua.

Hän toimi rivakasti, vaikka ei suinkaan ollut korttelin vahvin mies tai sellainen, joka olisi ruumiillisessa työssä kovettanut kämmenensä ja nujertanut nälkensä. Hän oli ammatiltaan opettaja. Opetti yhdessä kaupungin lukuisista kouluista. Hän kasvatti uutta sukupolvea, sekä työssään että kotona. Napakkaa notkeutta ja sähkökkää voimaa oli silti riittämiin solakassa vartalossa, ja linnunpöntöistä hän tiesi paljon. Hän kuljetti sujuvasti tikkaitaan pois pihasta ja syvemmälle metsään.

PIENILLE LINNUILLE

metsän kevät näytti olevan samanlainen kuin kaikki keväät tätä ennen ja ne keväät, jotka tulevat. Linnut olivat nähneet ihmisten elämää ja toisinaan kovasti kummeksuneet sitä. Ne olivat nähneet lukuisia kertoja ihmisten tekevän niille palveluksia: pönttöjä ja ruokintalautoja. Se oli niille aika helppoa elämää.

Matiaksen mielestä parasta näillä asuinsijoilla oli hänen pihansa rajalta jatkuva metsikkö. Se vilisi elämää ja tarjosi rauhaa, jos sellaista kaipaisi. Hän tunsi hengenheimolaisuutta metsän pienten siivekkäiden kanssa. Hänestä tuntui hyvältä olla avuksi. Hänen omat poikasensa kasvaisivat kyllä, eikä hän ollut siitä niin huolissaan. Manu, Nella ja Veera. Hänen omat pienet sirkuttajansa. Lapset olivat alle kouluikäisiä, mutta hyvin kasvatettuja, hän ajatteli ja samalla kiitti ajatuksissaan vaimoaan Annaa, jonka ansiota kaikki ehkä sittenkin oli. Hän halusi tehdä voitavansa pesiville linnuille. Se tuntui tärkeältä.

Tänä keväänä metsä oli muutenkin alkanut puhutella häntä eri tavalla. Olihan koko maa pysäytetty. Sitten se oli suljettu, ja kaikilla ihmisillä oli ollut tilaa ajatella, kun koko maailma tuntui olevan ainakin hetken tauolla. Hän aavisti, ettei metsän kutsu silti liittynyt siihen. Hän oli todella viettänyt aikaa enemmän pihallaan ja metsän läheisyydessä. Hänestä tuntui kuin metsä olisi yrittänyt kertoa hänelle jotain. Siltä oli tuntunut muutama kerran aikaisemmin. Jonkinlaista väreilyä se oli ollut, ja hän oli tuntenut itsensä pieneksi. Se oli muistuttanut jostain,

mutta hän ei osannut sanoa, mitä se tarkalleen ottaen oli. Niin kuin sanat siinä kohtaa olisivat kadonneet, jättäneet vain taustan. Niin kuin sanojen kadotessa olisi jäänyt vain jonkinlaiset kulissit tai lavasteet, joista voi ainoastaan ounastella tunnelmaa.

Sen hän tiesi, että takapihan kuusikossa oli paljon samaa kuin hänen lapsuudenkotinsa takametsässä. Sielläkin saattoi tuntea olevansa osa jotain elävää. Hän saattoi muistaa kesän, isänsä ja isoveljensä Eemelin. Miten isä ja Eemeli olivat keränneet koivunlehtiä saunavastaa varten. Eemelillä ja isällä oli molemmilla ollut puukot. Matias ei ollut saanut sellaista. Hän olisi halunnut olla yhtä kypsä, mutta viisivuotiaat eivät käytä puukkoa. Siksi hän muisti vain kätensä kokoamassa pieniä punertavia kekoja hiekasta. Hiekka oli liannut kädet, ja kun hän oli heittänyt sitä ilmaan, keon vierelle kerätty kävyt, pienet sotilaat, olivat kaatuneet kumoon räjähdysten voimasta. Hänen suustaan oli lentänyt sylkeä, kun hän oli puristanut huulensa leikkiräjähdykseen. Pisarat olivat pudonneet hiekalle ja jättäneet siihen tummia läikkiä. Hellepäivän ilta oli joka kohdasta ollut yhtä lämmin. Isän ja Eemelin hahmot olivat siivilöityneet hiekkasumuun, ja kaikesta oli tullut kirkkaan oranssia uni-maisemaa. Pöly oli leijaillut vielä hetken, kunnes uni oli kokonaan kadonnut. Isä oli puhunut Eemelille ja näyttänyt, miten vasta sidotaan. He olivat istuneet vierekkäin. Miten yksi oksista oli jätetty pidemmäksi ja notkistettu muodostamaan kimppuun varsi, josta pidetään kiinni. Sitten punos oli kiristetty ja vasta oli tullut valmiiksi.

Matias kahlasi hangessa ja säpsähti ajatuksistaan. Hän oli kuulevinaan jostain puhetta. Se oli jotain mutinan kaltaista, mutta se tuntui kadonneen tuuleen. Metsässä väreili taas oudosti, niin kuin jokin näkymätön voima olisi halunnut kietoutua hänen ympärilleen. Se tuntui jopa pelottavalta, ja hän terästäytyi. Hän katseli ympärilleen ja yritti nähdä havujen läpi. Takuulla joku oli sanonut jotain, hän mietti. Hän höristeli korviaan ja kuuli etääntyvää narskahtelua. Ne kuulostivat askeleilta,

hän arveli, mutta ei voinut olla siitä ihan varma. Sitten ne sekoittuivat tuulen huminaan ja hiljalleen heilahtelevien havujen kahahduksiin. Hän tuli aukion laitaan.

Hänen katseensa tarttui vähän matkan päässä kasvavan ikikuusen oksistoihin. Puu näytti siltä, että olisi seissyt siinä kohtaa ensimmäisenä ja samalla siltä kuin se olisi pudotettu summittaisesti vieraaseen paikkaan. Vaikutelma oli kummallinen. Kuusi seisoi omassa rauhassaan miltei puuttoman pienen aukion keskellä ja muistutti häntä jostain, mihin ei ollut pääsyä. Olo oli yhtäkkiä outo. Hänen hartiansa jännittyivät ja otsassa tuntui kipua. Ajatusten takaa tuntui nousevan jotain, minkä hän tietoisesti käänsi pois niin kuin oli tottunut tekemään.

Hän vakavoitui. Tällaiselta oli tuntunut viimeisen vuoden aikana yhä useammin. Jotenkin nyrjähtänyt olo. Talvella hän oli huomannut, miten hymy oli tuntunut hankalalta kasvoilla. Hän oli öisin ollut uneton, eikä hän päivisin oikein ollut saanut otetta mistään. Ajan kanssa kaikki helpottaa, hän ajatteli. Ainahan se on ollut niin, pitää vain jaksaa. Lapset kasvavat, ja töissä asioilla on aina ollut tapana järjestyä. He tarvitsisivat Annan kanssa vain vähän aikaa toisilleen. Vähän aikaa vain. Hän astui askeleen lähemmäs puuta. Oksien lomasta näytti nyt todella hehkuvan jotain. Matias puristeli silmäluomiaan kiinni. Eihän tänne edes aurinko pääse paistamaan, hän mietti. Hän kumartui alemmas, kallisti päätään ja katsoi uudestaan. Hän ajatteli, ettei koskaan ollut nähnyt puuta siitä kulmasta. Hän ei edes ollut tiennyt sen olemassaolosta. Kai se siksi tuntui nyt oudolta nähdä. Hohde ainakin oli outoa. Jos se olisi ollut sulavan jään pinnasta heijastuvaa säihkettä, se olisi kadonnut toisesta kulmasta. Ei säihke kadonnut. Kuusen havujen raoista hehkui edelleen punertavan oranssia hohdetta.

Tuntui kuin puu olisi vetänyt häntä puoleensa. Nyt hän muisti unensa, jossa oli maannut hangella ja lumi oli peittänyt hänet. Unessa ei ollut siltikään ollut kylmä. Jokin oli lämmittänyt häntä. Hohde oli ollut hänen kanssaan. Samanlainen hohde

kuin kuudessa. Hän otti puhelimen taskustaan, avasi muistion ja kirjoitti hetken. Hän kääntyi puiden suojiin ja lähti kahlaamaan aukion laitaa.

Hangelle oli ilmestynyt yön aikana jälkiä. Hän tutki niitä hetken ja päätteli vapaana juosseen koiran seuranneen metsäjäniksen jälkiä aukion poikki, kunnes se oli kutsuttu takaisin jonkin matkan päässä metsää halkovalle kuntopolulle. Tuohon vainu oli katkaistu ja tuosta jänis oli saanut jatkaa rauhassa. Se oli loikkinut aukion vierustaa tavoittamattomiin. Sysipuu näyttäytyi puiden lomasta niin kuin se kurkistelsi metsässä kulkevaa miestä. Matias tunsu muljahduksen rinnassaan. Hän katsoi linnunpönttöä käsissään.

Hän mietti vielä hetken Eemeliä. Se oli outoa. Tavallisesti Eemeli välähti hänen mielessään muutaman kerran vuodessa. Pyhäinpäivänä, jouluna ja tammikuussa silloin kun on kovimmat pakkaset. Silloinkin muisto häivähtäisi vain. Sitten hän ajatteli isää, miten isä muistaisi sen, kun he silloin olivat keränneet oksia koivuista vastaa varten ja miten hänkin olisi halunnut osata käyttää puukkoa. Ja hän kahlasi hangessa kuvitellen keskustelua ja sitä, miten se menisi. Jos isä olisi ollut tässä ja poika olisi saanut asiansa sanottua, niin isä olisi varmasti alkanut laulaa taas lahonneesta keinusta ja siitä, miten siitä kesästä oli jo kauan.

Hän havahtui talitintin lennähtäessä oksalle hänen yläpuolelleen. Lintu pörhisteli rintaansa ja puolusti omaa tilaansa. Sen musta pää ja puhtaanvalkeat posket keikahtelivat ja toivat aina mieleen naamion, joka oli linnun kokoon nähden ihan liian suuri. Häntä huvitti, tuskin lintu siitä loukkaantuisi. Hän liikkui rauhallisemmin.

Keväällä linnuissa oli aina vimmaa. Jotakin alkuperäistä voimaa, hän ajatteli. Lihaksi tullutta tarkoitusta. Olisi mukava olla osa sellaista. Hän jatkoi tikkaiden kuljettamista metsään.

Kevät oli erilainen. Ihmiskunnan historiassa tämä kevät oli paljon muuta kuin tätä edeltäneet. Maailman joka kolkkaan

ehtinyt virus oli laittanut nykyaikaisen yhteiskunnan monissa maissa polvilleen. Uusi näkymätön uhka vyöryi ja vaani joka kulmalla. Hän yritti ajatella, tunsivatkohan linnutkin niin. Ne vain kallistelivat päitään. Sirkuttivatkohan ne kummastustaan? Miettivätköhän ne sitä, mikä ihmistä tänä keväänä vaivasi?

Ne eivät olisi ihmetelleet, jos ihminen olisi ottanut hengen toiselta, sillä taistevoja, kuten laulussa sanotaan, oli niiden alla aikojen saatossa käyty usein. Linnut lentävät ja havu-oksen rauhan-viiri, se liepoittaa ja siunaa kaiken elämän allaan. Eivätkä linnut liioin olisi kummastelleet sitäkään, jos ihminen olisi kääntänyt metsää nurin tai polttanut sitä peltojen ravinnoiksi.

Ei, se olisi ollut liian tavallista.

Ihminen oli aivan hiljaa ja varovainen. Puhuttiin taudista, pandemiasta, joka kohtaa ihmiskunnan kerran sukupolvessa. Se vaani levottomana ja arvaamattomana. Se oli kuin keskiaikainen rutto, joka ei katsonut säätyä ihmisiä surmatessaan, tai salakavala spitaali, jota oravat ja ihmiset levittivät toisiinsa. Häpeällisiä paiseita, Jumalan kirouksia, joiden alkuperää pörröhäntäisistä kotieläimistä ei edes osattu arvata.

Hän riuhtoi tikkaita ja pönttöään syvemmälle metsään. Hän yritti olla ajattelematta synkkää kuusta. Hän ei uskonut, että se oikeasti kuiskailisi. Hän vilkaisi taas pihaa. Se ainakin oli totta. Omituinen tunne kieppui hänen tajunnassaan. Se oli sekoitus kaipuuta ja menettämisen pelkoa. Hän yritti selittää tuntemuksiaan itselleen. Hän tuns Annan ja lapset osana itseään. Kun hän katsoi metsän suojista pihaansa, hän tuns voimakasta kiintymystä näkemäänsä. Hän yritti saada ajatuksensa kiinni. Sitä oli vaikeaa pukea sanoiksi. Hän ei saanut päähänsä muuta kuin ajatuksen reviiristä, mutta se tuntui liian yksinkertaiselta. Ei se ollut omistamista, eikä suojaamista, enemmänkin osana olemista, jotenkin niin hän sen ajatteli.

Hän näki kauempana männyn, joka vaikutti lupaavalta. Hän keskitti katseensa siihen. Manun rakentama pönttö pitäisi saada nyt nopeasti puuhun ja palata pihaan, pitäisi ruokkia

lapset ja sitten katsoa etäopetusasioita kuntoon. Hän kahlassi, ja tikkaat raahautuivat perässä. Silti hänestä tuntui kuin sysipuu olisi seurannut hänen kulkuaan. Se väläytteli edelleen hohdettaan. Matiaksesta tuntui kuin sekin olisi yrittänyt lämmittää.

Hän tunsi yhtäkkiä kaipaavansa Annaa. Hän yritti muistaa heidän edellistä kohtaamistaan, jossa he todella olisivat pysähtyneet toisiaan varten. Nyt tuntui, että kaikesta oli tullut miltei muodollista. Vaikka he olivat eläneet arkea yhdessä, olivatko he silti ajautuneet kauemmaksi toisistaan. Lämpimistä katseista tuntui olevan aikaa, mutta hän ei osannut sanoa sille syytä. Aivan kuin hän olisi unohtanut, mitä heidän välillään oli joskus ollut. Hän muisti muutamaa päivää aikaisemmin Manun tokaisseen ruokapöydässä lautasensa takaa, että puhukaa. Puhukaa vaan, Manu oli sanonut ja katsellut heitä vuoron perään. Miten he molemmat olivat sujauttaneet laitteet taskuihinsa kuin ne olisivat poltelleet kämmenissä. Lapsen sanoma totuus oli saanut heidät häpeilemään ja mietteleäiksi.

Sinä iltana oli ollut hiljaista. He olivat molemmat pohtineet, mitä haluaisivat, keksimättä mitä se olisi. Lapset olivat nukkuneet huoneissaan, seinän takana vanhemmat ja pimeydestä putoilevat sanat, joita he yrittivät asetella niin, että tulisivat loukkaamatta ymmärretyiksi.

Tuntui, että sekin keskustelu oli seuraavina päivinä ruhjoutunut arjen alle.

Talitintti pyrähti oksalta kauemmas. Jos hän äsken olikin ollut kiinnittynyt perheajatuksiin, nyt hän huomasi, miten hänen edessään avautuva kuusikko veti häntä taas voimakkaasti puoleensa. Eihän tämä voinut olla totta. Aivan kuin hän jotenkin vain kaikista maailman mahdollisuuksista irrallisena olisi tässä. Matias ihmetteli ajatuksiaan. Hänen paikkansa ajassa ja tilassa oli juuri nyt tässä. Se tuntui oudolta. Ajatella ihmisen kohtaa ja hänen ihonsa rajaamaa oliota tässä kohtaa maailman-kaikkeutta. Hän ei vilkaissutkaan vanhaa kuusta. Hän keskittyi kulkemaan sitkeästi kohti mäntyä.

Tällaisissa hetkissä, kun ajatuksista ei saanut kunnolla selvää, hän oli tottunut keskittymään ja ajattelemaan pieniä asioita – niin pieniä asioita, että maailma mahtui kämmenelle, jos niin halusi.

Hän ajatteli lintuja. Hän ajatteli, että pienempää kuului auttaa, vaikka kuinka maailmankirjan lehdet kieppuisivat tuulen pyörteissä. Niin kova näytti olevan elämän tahto joka kevät. Hän ajatteli, että maata pitää viljellä ja varjella, muutoin luonto kostaisi ja syntyisi kaikenlaista harmia. Sitä paitsi suoja, niin kuin tämä pönttö – tällaisen tarvitsee pieninkin. Pienestä reiästä lautakoteloon katoavat linnut tarvitsevat suojaa, ja erityisesti sitä tarvitsee ihminen, joka sulkee oven talostaan, ettei kylmyys tule sisälle. Hän tiesi, miten kylmä ihmisen voi tulla, jos on yksin. Miten sitä tarvitsee suojaa ja lämpöä yhtä lailla kuin vettä ja ravintoa. Ihminen sulkee syliinsä toisen ihmisen. Se oli hänen käsityksensä rakkaudesta.

Tikkaat kirposivat kädestä. Kevätaurinko välähti niiden alumiinipinnalla. Ne putosivat hangelle, upposivatkin vähän. Hän käänsi pöntön pohjan kohti taivasta ja tutki sitä. Sysipuu näytti himmenneen. Se jäi muiden puiden taakse, eikä siitä erottanut enää muuta kuin kurottavia havuja.

Hän sysäsi tikkaat mäntyä vasten. Kääntyessään ne tipauttivat vähän märkää lunta viereisen puun alimpien oksien päältä. Hän painoi tikkaat niin, että alimmat puolat upposivat piiloon keväthankeen. Linnunpöntön rakentaminen oli ollut hänen oma päähänpistonsa, ja jonkun mielestä se olisi voinut olla joutavaa säätämistä, mutta hänestä se oli tärkeää. Se oli jotakin muuta kuin ihmistaimen vaalimista, jota tuntui nyt riittävän.

Tuossa se on. Mänty. Ruskeakylkinen ja vankka. Männyt olivat lujia ja arvokkaita ja tähän hommaan helppoja. Eivätkä olleet alaoksat silmiin tökkimässä. Eikä hän liiemmin pitänyt kuusiin kiipeilystä. Hän painoi tikkaat kahdella kädellä tiukasti runkoa vasten ja katsahti latvaan. Kainalossa hänellä oli pönttö ja toisessa kädessä pätkä nailonnarua, jonka hän toivoi yltävän

reilusti kiertämään rungon, ettei solmiminen menisi näpräilyksi.

Lanka ylsi hyvin rungon ympäri, ja hän kiinnitti narun solmulla kahden tuuman rautanaulasta väännettyyn koukkuun. Pöntön rei'itetty pohja lepäsi kuivuneen oksan tampin päällä, ja hän totesi kiinnityksen asianmukaiseksi, rakennusmääräyksiä noudattavaksi ja tukevaksi.

Hän laskeutui alas ja katsahti ylöspäin. Siellä pönttö nyt kil-lui vajaan viiden metrin korkeudessa. Verhouslaudasta kokoon rusikoitu linnunkoto, jota tekijänsä mielestä kelpasi katsoa ja jonka luulisi kelpaavan linnulle. Hän katsoi kelloaan ja muisti huollettavansa. Ei saisi olla näin pitkään poissa. Hän siristi silmiään, kun kevätaurinko taas häikäisi puiden oksien lomasta. Auringon hohde tyynnytteli hänet voittamattomaan rauhaan, ja metsässä tuulahti lempeästi. Hän katsoi ympärilleen. Teerenkangas, hän ajatteli mielessään. Täällä on hyvä olla linnun ja ihmisenkin.

Hän otti tikkaat kantoon ja lähtiessään kohti pihaa vilkaisi vielä sysipuuta. Olkapäätä kivisti. Jotain kuusessa hehkui edelleen, mutta koko ajan himmeämmin. Hän kahlasi päättäväisesti, ja sitten hohde tuntui jo merkityksettömältä.

Nyt kun aikaa tuli vietettyä enemmän omassa pihapiirissä, ei ollut kiirettä ehtiä ajoissa. Nyt saattoi tarttua ideoihin ja toteuttaa. Maailma oli kutistunut kodin ja metsän väliin. Hän mietti asentamaansa pönttöä. Olisikohan se pitänyt siunata jotenkin? Montakohan poikaa siitä sitten pyrähtäisi? Yksi kerrallaan lähtee ja jokainen vuorollaan, niin kuin kotoa Koivu-lehdosta, ja sitten se olisi taas tyhjä ja hiljainen. Miltähän isästä ja äidistä oli tuntunut, kun koti oli hiljentynyt? Oikeastaan se oli vaiennut jo ennen tyhjentymistään, hän ajatteli. Jotakin vaikeaa pyrki hänen ymmärrykseensä. Sitten yhtäkkiä, hänen mieleensä nousi kuva linnusta, joka ei laula, eikä hän tiennyt mitään surullisempaa. Lintu vain istuu liikkumatta eikä päästä ääntäkään, ikään kuin olisi viimeinen lintu koko maailmassa

– joka ymmärtää, että laulu on turhaa. Kuva täytti hänen koko tajuntansa hetkeksi. Hän kääntyi katsomaan taakseen pönttöä ja keskitti ajatuksensa siihen. Hän muisti lukeneensa linnunpöntön keväthuollosta. Vanhat pesät kannattaisi tyhjentää pöntöistä pakkasella.

Matiaksen lapsuudenkoti oli samassa kaupungissa kuin Teerenkangas, eikä Koivulehto ollut linnuntietä kymmentäkään kilometriä kauempana.

– Uuttu, se sana oli uuttu, hän sanoi, kun kadoksissa ollut sana napsahti hänen mieleensä. Miten voi olla vaikeaa muistaa sana, jossa käytetään vain kahta kirjainta. Uuttu, ontoksi koverrettu koivupölkky. Uutussa on lentoreikä niin kuin lautapöntössä, ja siinä on katto. Se on ajalta ennen kuin pönttöjä tehtiin laudoista, ennen kuin jämlautoja oli joka nurkalla. Koivulehdon uutussa on pieniä ammottavia suita pesässä. Emo jakaa tuomisensa niille ja yrittää muistaa, kuka on saanut. Se tekee sitä niin kauan, että sitä ei enää tarvitse tehdä. Koivulehto oli hänen uuttunsa. Sieltä hän oli lentänyt pois.

Elämä on kaikilta kanteiltaan sellaista, että aika ajoin astiat täyttyvät, vuotavat yli tai kuivuvat tyhjiin, kunnes ne taas täyttyvät. Se on vähän samaa kuin uutuissa, jonne elämää kootaan eletyn elämän päälle. Muistot hautautuvat kuin tintin pesät uutussa, jos sitä ei välillä hoideta puhtaaksi. Metsän puut hänen ympärillään kohosivat korkeuksiin.

Matias Kivirinta lähtee keväiseen metsään asentamaan linnunpönttöä, kun hän löytää riipukselta näyttävän meripihkan palan. Koronan sävyttämässä perhearjessa nuoren opettajan mieltä alkaa painaa käsittelemätön suru isoveljen kuolemasta.

Matias päättää rakentaa saunan. Se häiritsee pihapiirissä asustavaa oravaa, jonka hahmo saa paljon suuremmat mittasuhteet kuin voi kuvitella, ja riipus aiheuttaa Matiakselle fyysisiä oireita. Vai ovatko nämä molemmat vain mielikuvitusta?

Toisessa aikatasossa nuori hylkeenpyytäjä Sem kantaa vastuuta heimonsa selviytymisestä. Hänen askeleensa joutavat Sepän, saarella asuvan shamaanin luokse ja polulle, joka kytkee hänen kohtalonsa osaksi suurempaa paikan ja sukupolvien ketjua.

Kivirinta on kertomus miehen kipuilusta, isyyden taakasta, perheen hauraasta yhteydestä ja siitä, miten menneet sukupolvet piirtyvät askeliimme. Kerronnassa rakentaminen, luonto ja muistot kulkevat rinnakkain.

